บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่รัฐพึงให้การคุ้มครองและป้องกัน โดยเฉพาะรัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย การให้ความคุ้มครองและป้องกันดังกล่าวนี้ ได้มีกำหนดเป็นแนวทางไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ สำหรับในประเทศไทยก็มีการขานรับหลักการดังกล่าวโดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุก ๆ ฉบับก็มีบทบัญญัติกำหนดไว้เสมอว่า "บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ" และ "บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน", "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในร่างกาย ฯลฯ", "บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานเบื้องต้นว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง", "รัฐพึงจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชนและให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว" ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้การคุ้มครองและป้องกันมิให้สิทธิเสรีภาพของบุคลลถูกล่วงเกินโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจากการกระทำของรัฐเอง หรือบุคคลอื่นใดก็ตาม ด้วยหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ประกอบกับโดยเหตุที่การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันถือกันว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นประธานในคดี ดังนั้น ในการค้นหาความจริงรวมทั้งการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเจ้าพนักงานของรัฐจึงจำต้องกระทำด้วยความเป็นธรรม และคำนึงถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกขั้นตอนของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นอาจแบ่งออกเป็นสองขั้นตอนที่สำคัญ คือ ขั้นตอนแรกเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาก่อนคดีสู่ศาล ซึ่งหมายถึงขั้นตอนการสอบสวนและฟ้องคดี และขั้นตอนที่สอง คือ ขั้นตอนการดำเนินกระบวนพิจารณาชั้นศาล

นอกจากจะถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นประธานในคดีแล้ววิธีพิจารณาความอาญายังมีแนวความคิดอีกว่า "บุคคลจะไม่เดือดร้อนสองครั้งในเรื่องเดียวกัน" ซึ่งแนวความคิดนี้ได้มีการพัฒนาในเวลาต่อ ๆ มาในรูปของกฎหมายที่ห้ามมิให้มีการดำเนินกระบวนพิจารณาซ้ำ เป็นสิ่งหนึ่ง

ที่รัฐแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะประเทศสหรัฐ-อเมริกาแนวความคิดดังกล่าวนี้ได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญ และได้พัฒนาปรากฏออกมาในรูปของกฎหมายที่เรียกกันว่า "double jeopardy" หลักกฎหมายที่ว่านี้ใช้บังคับในคดีอาญาเป็นสำคัญ โดยมีสาระสำคัญในอันที่จะให้ความคุ้มครองการฟ้องคดีการพิจารณาพิพากษาและลงโทษซ้ำเป็นครั้งที่สอง ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ได้นำมาปรับใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนคดีที่มาสู่ศาล (ชั้นสอบสวน) ด้วย สำหรับประเทศไทยแม้จะมีการยอมให้ผู้เสียหายฟ้องคดีได้เองก็ตาม แต่ในสุดท้ายก็ยังให้ความสำคัญและยอมรับว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นอำนาจของรัฐโดยตรง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32) และเห็นได้โดยชัดแจ้งว่าประเทศไทยได้ยอมรับหลักการห้ามมิให้มีการดำเนินกระบวนพิจารณาซ้ำมาใช้บังคับด้วย ดังปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) ที่ว่า "สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง" นอกจากนี้ แล้วศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานของการดำเนินกระบวนพิจารณาซ้ำไว้ชัดเจนมีความหมายอย่างไร โดยจะเห็นได้ว่าสิ่งที่ปรากฏอย่างชัดแจ้งและมีแนวคำพิพากษาวางบรรทัดฐานไว้อย่างชัดเจนเหล่านี้ เป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาชั้นศาล ซึ่งจากการศึกษาเป็นที่ทราบกันดีว่าการดำเนินคดีอาญามิได้เริ่มต้นเมื่อมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลเหมือนอย่างคดีแพ่ง หากแต่เริ่มนับแต่เมื่อรู้ว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น ก็เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐที่จะดำเนินการสืบสวน สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ และด้วยเหตุที่ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้มีบทบัญญัติอันแสดงให้เห็นได้ว่ามีการแยกการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องคดี (แตกต่างจากระบบสากลซึ่งถือกันว่าสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันไม่อาจแบ่งแยกได้) โดยบทบัญญัติของกฎหมายให้การสอบสวนอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับพนักงานอัยการคงมีอำนาจที่จะตรวจสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนได้เสนอขึ้นมา ไม่ได้มีส่วนร่วมในการสอบสวนด้วย หากตรวจสำนวนการสอบสวนแล้วเห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอก็จะมีคำสั่งฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาล หากตรวจแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอก็อาจมีคำสั่งให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรืออาจมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นต่อศาล จึงเห็นได้ว่าพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่กลั่นกรองคดีของพนักงานสอบสวน ไม่ได้เป็นผู้สอบสวนคดีโดยตรง จากการที่ให้ตำรวจเป็นองค์กรเดียวที่มีอำนาจสอบสวน ซึ่งการสอบสวนนอกจากจะหมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐาน ยังรวมถึงการใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ ที่มีกฎหมายกำหนดไว้ ในปัจจุบันจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นสอบสวนมักจะเป็นเรื่องตำรวจใช้อำนาจมากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงสิทธิ

เสรีภาพของผู้ต้องหาในฐานะที่เขาเป็นประธานในคดี ซึ่งจากจุดนี้เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการสอบสวนตามที่กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้ชัดว่าให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐใช้ดุลพินิจได้ตามที่เห็นสมควรเป็นส่วนใหญ่ อาทิเช่น ในเรื่องการเริ่มการสอบสวน รวมทั้งการใช้เวลาในการสอบสวนว่าควรใช้เวลามากน้อยเพียงใด ทั้งยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสอบสวนเป็นต้นว่า การสอบสวนจะถือว่าเริ่มเมื่อใดและเสร็จสิ้นเมื่อใด ประกอบกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ที่เกี่ยวกับการห้ามทำการสอบสวนใหม่ก็ไม่มีความชัดเจน รวมทั้งในทางปฏิบัติก็เกิดความสับสนโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าในกรณีที่มีการแจ้งข้อหาใหม่นั้นว่าจะทำการสอบสวนได้หรือไม่ และสุดท้ายเมื่อพิจารณาถึงการที่กฎหมายได้กำหนดให้มีการสอบสวนคดีใหม่เมื่อปรากฏพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ข้อยกเว้นดังกล่าวนี้กลับจะกลายเป็นหลักที่พนักงานสอบสวนนำมาใช้อ้างเพื่อแก้ไขความบกพร่องในการสอบสวนของตนได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ทั้งนี้ ก็เพราะเหตุของความไม่แน่นอนชัดเจนในความหมายของคำว่า "พยานหลักฐายใหม่อันสำคัญแก่คดี" และปัญหาว่าองค์กรใดควรเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ความไม่ชัดเจนดังกล่าวนี้จึงทำให้หลักการห้ามสอบสวนใหม่เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีขาดความเคร่งครัดไป ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ถ้าใช้โดยเคร่งครัดแล้วจะเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาได้อย่างดีทีเดียว นอกจากนั้นยังอาจมีปัญหาในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีและได้ทำการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ระหว่างที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลพนักงานสอบสวนอาจทำการแจ้งข้อหาใหม่กับจำเลยและทำการสอบสวนในข้อหาใหม่นั้น ในกรณีเช่นนี้หากจะถือเคร่งครัดตามความในตัวบทในมาตรา 147 ก็ไม่อาจที่ปรับเข้ากับหลักกฎหมายดังกล่าวได้ เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 147 นั้นใช้บังคับเฉพาะกรณีการสั่งไม่ฟ้อง ปัญหาเช่นนี้ก็เป็นอีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการห้ามสอบสวนใหม่ในคดีความผิดที่ได้ทำการสอบสวนไปแล้ว

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นสอบสวนเหล่านี้ เป็นปัญหาที่สำคัญสมควรที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ดียิ่งขึ้นต่อ ๆ ไปในอนาคต อีกทั้งเป็นแนวทางในการที่จะผสานผลประโยชน์ของรัฐซึ่งมีแนวความคิดมุ่งถึงประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมกับผลประโยชน์ของเอกชนคือ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีน้ำหนักที่ทัดเทียมซึ่งกันและกัน

1.2 สมมติฐาน

ทฤษฎีการห้ามดำเนินกระบวนพิจารณาซ้ำมีขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ได้กระทำความผิด อีกทั้งยังทำให้กระบวนพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็ว การนำเอาทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในชั้นสอบสวนจะมีความเหมาะสมหรือไม่ และหากนำมาใช้ควรอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์อย่างไร จึงจะเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดแก่ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นรัฐ ผู้เสียหาย และผู้ต้องหา

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาแนวความคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาซ้ำโดยละเอียดว่า มีแนวความคิดและมีหลักเกณฑ์อย่างไร

2. ศึกษาถึงการนำของหลักการห้ามดำเนินกระบวนพิจารณาซ้ำซึ่งเป็นหลักที่ใช้ในชั้นพิจารณาเมื่อนำมาใช้ในชั้นสอบสวนว่ามีความเหมาะสมและควรมีขอบเขตในการนำหลักดังกล่าวนี้มาใช้อย่างไร และเพียงใด

3. ศึกษาโดยละเอียดเกี่ยวกับความหมายและความเข้าใจใน "พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี" ที่เป็นเงื่อนไขให้มีการสอบสวนใหม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ว่ามีที่มาและมีขอบเขตเพียงใด

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในการทำวิทยานิพนธ์หัวข้อนี้เน้นศึกษางานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นสอบสวนเป็นสำคัญ โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดถึงความหมายของคำว่า "พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี" ที่เป็นเงื่อนไขให้มีการสอบสวนใหม่ได้ นอกจากนี้ จะศึกษาวิเคราะห์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) พอสังเขปเพื่อเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์หัวข้อนี้

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.5 วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาโดยทั่วไปเป็นการวิจัย เอกสาร โดยค้นคว้าศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากตำรากฎหมายและ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนตัวกฎหมายที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับเรื่องการสอบสวน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นของประ เทศไทยหรือต่างประ เทศ ซึ่งจะนำมา เปรียบ เทียบประกอบความคิดเห็นของนักกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนแนวคำพิพากษาฎีกาที่ได้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวใน เรื่องนี้

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวความคิดและหลักกฎหมาย เกี่ยวกับการห้ามดำ เนินกระบวนพิจารณาซ้ำว่ามีความหมาย ที่มาและวิวัฒนาการอย่างไรบ้าง

2. ทำให้ทราบถึงการนำหลักการห้ามดำ เนินกระบวนพิจารณาซ้ำใช้ในชั้นสอบสวนกับในชั้นพิจารณาคดีของศาลว่ามีข้อแตกต่างจากกันหรือไม่อย่างไร

3. ทำให้ทราบโดยละ เอียด เกี่ยวกับ "พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ว่ามีความหมายและขอบ เขตอย่างไร

4. เพื่อ เป็นแนวทางในการที่รัฐจะพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนให้มีประสิทธิภาพในการค้นหาความจริง โดยไม่ละ เลยที่จะคำนึงถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาควบคู่กันไปด้วย เสมอ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย